

București, Cluj-Napoca
12 mai 2020

Către: Președintele României, dl Klaus Werner Iohannis

Către: Guvernul României

În atenția: Prim-ministrului României, dl Ludovic Orban; Ministrului Afacerilor Interne, dl Ion Marcel Vela;

Către: Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)

În atenția: Președintelui CNCD, dl Csaba Ferenc Asztalos

Către: Consiliul Național al Audiovizualului

În atenția: Președintei CNA, dna Maria Monica Gubernat

Minoritatea romă: țap ispășitor în vremea pandemiei

Centrul de Resurse Juridice (CRJ), Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii - Romani CRISS, Centrul de Acțiune pentru Egalitate și Drepturile Omului (ACTEDO), Asociația Mozai LGBT¹, alături de Uniunea Civică a Tinerilor Romi din România – UCTRR, vă sesizează în legătură cu **abuzurile autorităților îndreptate împotriva comunității rome, precum și cu privire la manifestările rasiste și incitatoare la ură împotriva romilor, exprimate în mass media (inclusiv din perspectiva absenței moderării comentariilor rasiste), precum și pe rețelele de socializare**, în special de către formatori de opinie și persoane publice.

Perioada stării de urgență a arătat o intensificare a acestor abuzuri și manifestări. Astfel, cerem acțiuni concrete pentru ca polițiștii, jandarmii și personalul militar care se fac vinovați de încălcarea legii să fie pedepsiți. Totodată, solicităm Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) și Consiliului Național al Audiovizualului (CNA) să își exercite mandatul în privința discursurilor incitatoare la ură și discriminatorii din această perioadă. În ceea ce privește activitatea CNCD în timpul stării de urgență, precum și a recrudescenței discursului rasist, nu putem să nu remarcăm faptul că instituția a emis o singură hotărâre prin care a constatat fapte de discriminare². O situație similară se regăsește și în cazul CNA, această instituție sancționând pentru afirmații defăimătoare generalizatoare la adresa unui grup/comunități, cu somație publică, în două cazuri³.

¹ Parte a Alianței pentru Egalitate (vezi www.crj.ro/alianța-pentru-egalitate/).

² A se vedea, în acest sens, pagina de web a CNCD și comunicatele de presă emise de instituție, accesat în 11.05.2020.

³ A se vedea, în acest sens, pagina de web a CNA și comunicatele de presă emise de instituție, accesat în 11.05.2020.

Astfel, considerăm că este absolut esențial ca politicile publice, precum și procedurile interne ale instituțiilor și ale mass media – televiziune, radio și presa tipărită și online – să fie modificate și reformate, astfel încât să reflecte o politică activă anti-rasistă.

Intervenții abuzive ale forțelor de ordine împotriva romilor

Pe perioada stării de urgență a avut loc o serie de abuzuri ale autorităților în diferite comunități de romi și de neromi – Hunedoara, Rahova (București), Bolintin Vale, precum și alte cazuri relatate în presă – care au implicat acte de violență și tratamente inumane și degradante din partea forțelor de ordine, evidențiind implicit încălcări flagrante ale drepturilor persoanelor din acele comunități. Descriem succint, în prezenta scrisoare, câteva dintre cazurile documentate în mod nemijlocit de Romani CRISS și UCTRR⁴, prin interviu directă a victimelor și a martorilor oculari, precum și prin sprijinirea derulării anumitor demersuri legale, ca de pildă obținerea unor documente medico-legale.

Bolintin-Vale, județul Giurgiu

În Bolintin-Vale, în data de 18 aprilie, forțele de ordine (polițiști, forțele speciale și jandarmi) au săvârșit abuzuri împotriva a șase familii: cel puțin 10 bărbați de etnie romă și un băiat în vârstă de 13 ani și altul de 16 ani au fost bătuți de poliție. Din documentarea făcută de organizațiile neguvernamentale sus-menționate, a rezultat că poliția a lovit cu bestialitate timp de circa jumătate de oră persoanele de etnie romă care erau deja încătușate, imobilizate și culcate la pământ. Din filmări reiese cum acestea tipă de durere, iar un polițist le reproșează că vorbesc în limba romani⁵.

Hunedoara

În cartierul Micro 6 din Hunedoara, în 18 aprilie, mai multe persoane, romi și neromi, au afirmat că au fost bătute de polițiști ca „răzbunare” în urma unei altercații anterioare. Din filmările disponibile public se vede cum un bărbat este bătut de forțele speciale într-o scară de bloc, iar un copil de 14 ani a fost bătut lângă bloc. Poliția a intrat în multe locuințe, a folosit gaze lacrimogene în spații închise, inclusiv împotriva unor femei și a copiilor minori (unul avea 11 ani). Doi bărbați au declarat că au fost bătuți de forțele speciale când au dorit să depună plângere împotriva acestor abuzuri.

Mai mult, bărbatul legitimat și amendat, de la care pare să fi pornit conflictul inițial între localnici și forțele de ordine, afirmă: „Am luat 45 milioane amendă. M-au luat la secție în ciorapi. A venit soția

⁴ Ca urmare a tuturor acestor intervenții abuzive și a proastei gestionări a situației de criză, în 23 aprilie, Romani CRISS și UCTRR au solicitat printr-o scrisoare deschisă Președintelui Klaus Iohannis și Prim-ministrului Ludovic Orban demiterea Ministrului Afacerilor Interne, Marcel Vela, și a Șefului de cabinet, Traian Berbeceanu. Scrisoarea poate fi descărcată aici: <http://drepturile-omului.info/arhiva-stiri/>, accesat în 05.05.2020.

⁵ Filmul de documentare este disponibil pe Youtube la următoarea adresă: <https://www.youtube.com/watch?v=OuTDQOjrhgw> („Police Abuse case Bolintin draft Apr 2020”), accesat în 05.05.2020.

după mine să-mi aducă adidași și i-au dat 20 de milioane. După au dat cu spray-ul la mine în casă și copiii mei au plâns de mama focului. [...] Pe socru-meu l-au bătut că bătea covoarele. Nici acum n-a venit de la secție. Forțele de ordine care ar trebui să ne păzească pe noi ne bat ca pe hoți. Că suntem țigani.”⁶

Rahova (București)

În Rahova, în cadrul intervenției poliției, mai mulți lucrători ai forțelor speciale au bătut 2 bărbați de etnie romă și un copil minor în vârstă de 13 ani. Aceștia au suferit traumatisme multiple la nivelul capului, mâinilor și cutiei toracice. De asemenea, cu ocazia aceleiași intervenții, există suspiciuni de comportament abuziv în cazul bărbatului din Rahova, cunoscut sub numele de Spartacus, care a apărut cu un ochi vânăt și și-a cerut scuze de la forțele de ordine pe contul personal de Facebook, probabil în timp ce s-a aflat în custodia poliției. Mai mult, Sindicatul polițiștilor Europol îl ironizează public pe acest om, postând pe pagina de Facebook a Europol o imagine care indică paralelisme între acesta și boxerul Mike Tyson și texte ironice, încălcându-i astfel dreptul la demnitate.⁷

Totodată, publicația Scena 9 a documentat cazul unei femei din Rahova și a copiilor acesteia, supuși unor abuzuri de către forțele de ordine în duminica de Paște.⁸

Situațiile de mai sus nu sunt exhaustive, organizațiile semnatare neavând posibilitatea documentării tuturor cazurilor prezentate în spațiul public cu privire la alte abuzuri ale forțelor de ordine.

Aceste fapte se înscriu într-un istoric lung: în perioada 2006-2015, Romani CRISS a documentat un număr de 43 de cazuri de abuz al forțelor de ordine împotriva romilor, în toate acestea fără să existe nici măcar o condamnare a vreunui făptuitor din rândul poliției sau jandarmeriei și fără ca vreun procuror să investigheze o motivație rasistă. Mai mult, în majoritatea cazurilor, cercetările penale efectuate au avut drept rezultat dispunerea neînceperii urmăririi penale⁹. În același timp însă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a condamnat România în mod repetat în ultimii ani pentru modul în care poliția a intervenit în comunitățile de romi, dar și pentru investigarea și soluționarea defectuoase ale acestor abuzuri de către parchete și instanțele de judecată.¹⁰

⁶ Despre perspectiva bărbatului amendat aici: <https://3minute.net/hunedoara-micro-6/>, accesat în 05.05.2020.

⁷ Postarea poate fi accesată pe pagina de Facebook a Sindicatului Europol: <https://www.facebook.com/europolromania/photos/rpp.976273399136531/2799184126845440/?type=3&theater>, accesat 05.05.2020.

⁸ Reportajul Scena 9 poate fi citit aici: https://www.scena9.ro/article/scandal-rahova-spartacus-abuzuri-politie-?fbclid=IwAR2tRnVLOETPv_2z5BX5aFaHg8uqrnbNzzRNS3V9ljFTtHTo2wFAWWXGEAg, accesat 03.03.2020.

⁹ Vezi Raportul Departamentului de Stat al SUA privind Romania, 2016 la <https://www.state.gov/reports/2016-country-reports-on-human-rights-practices/romania/>, accesat în 03.05.2020.

¹⁰ Două dintre cele mai recente decizii (în cazuri documentate de Romani CRISS) includ **cauza Lingurar și alții c. României**, 2018, în care pentru prima dată în istoria CEDO, Curtea stabilește că autoritățile naționale au vizat romii din cauza etniei lor (*ethnic profiling*) și că autoritățile române și-au exercitat atribuțiile în mod discriminatoriu și au

Discursul discriminator și incitator la ură în spațiul public

Tot în această perioadă, în mass media și pe rețelele de socializare, în rândul unor personalități publice, se observă o creștere a discursului bazat pe ură și, uneori, chiar incitare la ură împotriva romilor, fapt care contribuie la legitimarea abuzurilor, la blamarea victimelor și apărarea agresorilor. Menționăm în cele ce urmează câteva din cele mai grave ieșiri rasiste ale persoanelor publice, politicieni, formatori de opinie și jurnaliști, lista fiind departe de a fi exhaustivă.

Vladimir Tismăneanu/ Denisa Comănescu

În data de 10 aprilie, politologul Vladimir Tismăneanu a publicat pe Facebook o imagine rasistă, despre care se înțelege (prin mulțumirile adresate) că a primit-o de la Denisa Comănescu, poetă, editoare și directoare generală a editurii Humanitas Fiction, în care apăreau niște ciori, cu mesajul „aeroportul Țândărei, toate zborurile au fost anulate”. Postarea a fost ulterior ștearsă. Pe 6 mai, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a constatat că fapta constituie discriminare și a decis sancționarea lui Vladimir Tismăneanu cu amendă contravențională în cuantum de 5000 lei.¹¹

Traian Băsescu

Într-o intervenție telefonică în cadrul emisiunii “100%” de la Realitatea Plus din data de 1 mai, Traian Băsescu a avut un discurs lung de diferențiere a cetățenilor români de etnie romă de etnicii neromi, consolidat prin afirmații naționaliste și rasiste, precum folosirea termenului de „țigan” în locul celui de „rom”, indicând că „această minoritate a făcut o imagine deplorabilă poporului român” și incitând la folosirea forței din partea autorităților împotriva romilor. Ca urmare a declarațiilor rasiste ale acestuia, CRJ, ACTEDO și MozaiQ au solicitat a doua zi Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării și Consiliului Național al Audiovizualului să își exercite mandatul cu privire la declarațiile discriminatorii și incitatoare la ură ale lui Traian Băsescu¹². Nu știm dacă cele două entități s-au autosesizat sau nu.

perceput comunitatea de romi în general ca infractori. Cauza Lingurar și alții c. României este disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng-#%22itemid%22:%22001-192466%22>}, accesat în 03.05.2020.

În cea de **a doua cauză, Dumitru c. României** din 31 martie 2020, CEDO a condamnat statul roman pentru încălcarea dreptului la viață (art. 2 din Convenție) și l-a obligat la plata unei despăgubiri către victimă în valoare de 25.000 euro. În timp ce traversa un vagon de tren staționat pe linie în Gara CFR Marfa în Bujoru, Teleorman, împreună cu mama ei, reclamanta, minoră, de etnie romă, a fost împușcată în abdomen de un polițist de la mai puțin de 9 metri, acesta fiind față în față cu ea. Una dintre concluziile Curții a fost că autoritățile române nu au făcut tot ce era de așteptat în mod rezonabil pentru a reduce la minimum folosirea forței letale și pierderea de vieți omenești, dar și că autoritățile române nu au căutat cu adevărat să afle ce s-a întâmplat cu exactitate în acest caz referitor la intervenția poliției. Cauza este disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press-#%22itemid%22:%22003-6671936-8874170%22>}, accesat în 03.05.2020.

¹¹ Potrivit Comunicatului de presă referitor la hotărârile adoptate de Colegiul director al CNCD în ședința din data de 06 mai 2020, disponibil la <https://cncd.ro/2020-05-06-comunicat-de-presa-referitor-la-hotararile-adoptate-de-colegiul-director-al-cncd-in-sedinta-din-data-de-06-mai-2020>

¹² Despre declarațiile lui Traian Băsescu: <https://www.mediafax.ro/politic/traian-basescu-reclamat-si-el-la-cncd-pentru-afirmatii-incitatoare-la-ura-ce-a-spus-fostul-presedinte-despre-etnicii-romi-19112378>, accesat 03.05.2020.

Mihai Gâdea

În 20 aprilie, în cadrul emisiunii Sinteza Zilei, jurnalistul Antenei 3, Mihai Gâdea, a făcut afirmații discriminatorii la adresa romilor, pe care i-a delimitat de cetățenii români neromi, vizându-i în mod specific și blamându-i pentru anumite infracțiuni. Gâdea a afirmat că: “În plină pandemie de coronavirus, mii de români s-au întors în România din diverse țări europene. Printre aceștia, 800 sunt cetățeni romi.” A continuat apoi cu: „Mergem să vedem un moment în care Roma este sub teroare. E vorba de modul în care niște cetățeni români de etnie romă au dus practic capitala Italiei sub teroare.”¹³ În data de 7 mai, Consiliul Național al Audiovizualului a decis să aplice somație publică postului Antena 3 pentru nerespectarea dispozițiilor art. 64, alin 1, lit. b din Codul audiovizualului¹⁴, dar fără a sesiza, respectiv sancționa pentru incitare la ură, manifestări rasiste sau afirmații defăimătoare generalizatoare la adresa romilor.¹⁵

Nicolae Bacalbașa

În data de 7 aprilie, deputatul PSD Nicolae Bacalbașa a publicat un mesaj rasist pe pagina personală de Facebook în care afirma că „Chinezii au luat virusul de la lilieci lor, noi o să-l luăm de la ciorile noastre”, prin care nu doar dezumanizează o minoritate națională, ci îi și blamează pentru răspândirea Coronavirusului.¹⁶ Pe data de 11 aprilie, CNCD a anunțat că se autosesizează¹⁷, dar, până la această dată, nu anunțat adoptarea unei hotărâri în acest caz.

Rasismul s-a manifestat și prin menționarea în mod irelevant a etniei în știri negative și emisiuni, prin care romii au fost asociați cu comiterea anumitor infracțiuni, fapte antisociale sau cu nerespectarea măsurilor de distanțare socială impuse de starea de urgență, în timp ce pentru persoane aparținând altor etnii această precizare nu a fost făcută. Câteva din publicațiile și posturile de televiziune care s-au făcut vinovate de aceasta sunt: Antena 3, Ziarul de Iași, Ziare.com, Timiș online, Fanatik.ro, Ora de Sibiu, Digi 24 etc.¹⁸ Dintre toate acestea, doar cel din

¹³ Emisiunea poate fi vizionată aici: <https://www.antena3.ro/actualitate/sinteza-zilei-de-ce-sunt-capabili-infractorii-violenti-care-s-au-intors-in-romania-din-tari-europene-567455.html>, accesat 05.05.2020.

¹⁴ Potrivit Comunicatului de presă despre ședința publică a CNA din 07.05.2020, disponibil la http://www.cna.ro/article10477.10477.html?fbclid=IwAR1H27_InjfuXjs8IKYSMCupCNKIENozz4EDAEPa5zuK8-hC5avNmeh1g9I, accesat 11.05.2020.

¹⁵ Vezi art.47 din Decizia CNA nr.220/2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual, cu modificările și completările ulterioare, disponibilă la http://cna.ro/IMG/pdf/DECIZIE_nr_220_din_24_februarie_2011_versiune_consolidata.pdf.

¹⁶ <https://magnanews.ro/2020/04/rasism-nicolae-bacalbasa-ii-face-pe-tigani-ciori-vinovati-de-infectarea-romanilor-cu-covid-19/>, accesat 03.05.2020.

¹⁷ https://adevarul.ro/news/eveniment/cncd-s-a-sesizat-cazul-unui-derapaj-rasist-nicolae-bacalbasa-postat-deputatul-psd-1_5e91e0955163ec42719ee08e/index.html, accesat 11.05.2020.

¹⁸ Articolele menționate și date ca titlu de exemplu pot fi accesate aici, numărul real al acestora fiind în realitate mult mai mare: (1) <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/nunta-cu-lautari-in-arges-in-plina-epidemie-de-coronavirus--247292.html>, (2) <http://www.ziare.com/stiri/coronavirus/coronavirus-doi-doljeni-abia-intorsi-din-italia-cautati-cu-politia-dupa-ce-un-localnic-a-sunat-la-112-au-fost-gasiti-la-o-vodca-1598822>, (3) <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/300-de-romi-dintr-un-sat-din-suceava-s-au-intors-din-italia-de-teama-coronavirusului-si-au-mintit-la-vama-ca-vin-din-germania-1265430>, (4) <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/foto-video-a-desanta-al-mascatilor-intr-o-comuna-de-romi-din-iasi--247851.html>, (5)

urmă a fost, până la acest moment, sancționat de Consiliul Național al Audiovizualului cu somație publică, întrucât, „în contextul abordării subiectului despre instituirea carantinei în orașul Țândărei din jud. Ialomița, în cadrul ediției informative Știri Digi 24 din 4 aprilie 2020, de la ora 15.00, prezentatoarea a făcut afirmații defăimătoare la adresa etniei rome, fapt ce contravine prevederilor art. 47 din Codul audiovizualului”, se arată în decizia CNA din 23 aprilie.¹⁹

Concluzii, solicitări și acțiuni asumate de semnatari

Pe perioada stării de urgență am fost și suntem martori la o serie de abuzuri împotriva comunităților vulnerabile din România, în special împotriva romilor: intervenții abuzive ale forțelor de ordine în comunități și locuințe ale oamenilor; incitarea la ură împotriva membrilor acestei minorități printr-un discurs legalist, de blamare a victimelor, asumat de unii politicieni, formatori de opinie și jurnaliști; numeroase articole și reportaje în mass media care delimitează populația romă de restul cetățenilor, portretizând-o ca țapul ispășitor al multora din problemele generate de pandemia de COVID-19.

Prin urmare, **solicităm:**

- Prezentarea de către Ministerul de Interne a unui plan concret de acțiuni de combatere a acțiunilor anti-rasiste în perioada imediată, care ar urma să fie implementat la nivelul tuturor structurilor din subordine;
- Sesizarea autorităților competente, pentru investigarea efectivă și cu celeritate a faptelor ilegale ale forțelor de ordine în cazurile de abuz menționate mai sus;
- Adoptarea unor măsuri de reformă legislativă, dar și de proceduri interne astfel încât astfel de acte împotriva romilor să nu mai aibă loc;
- Prevenirea și combaterea discursului discriminator și instigator la ură împotriva romilor în spațiul public prin campanii de informare și conștientizare și poziții publice ferme ale reprezentanților autorităților;
- Activarea pârghiilor juridice disponibile pentru sancționarea corespunzătoare a discursului discriminator și instigator la ură împotriva romilor în spațiul public, prin exercitarea mandatului Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) și Consiliului Național al Audiovizualului (CNA).

Totodată, **organizațiile semnatare își asumă** pe perioada stării de urgență, precum și pe perioada crizei cauzate de pandemia de COVID-19 următoarele:

<https://www.tion.ro/sanatate/scandal-in-vama-cenad-mai-multi-romi-veniti-din-italia-au-refuzat-sa-intre-in-carantina-1002534/>, (6) <https://www.oradesibiu.ro/2020/03/19/video-paranghelie-pe-timp-de-pandemie-nunta-de-tigani-interrupta-de-politistii-din-arges/>, (7) https://adevarul.ro/locale/pitesti/nunta-vremea-covid-19-politia-intervenit-intr-o-comunitate-romi-arges-opri-petrecerea-1_5e735f0d5163ec42710923c5/index.html, (7) <https://stirimondene.fanatik.ro/nunta-cu-pestre-trei-sute-de-invitati-in-plina-epidemie-de-coronavirus-majoritatea-se-aflau-in-izolare-sau-carantina-petrecerea-a-fost-interrupta-de-mascati-video-18495740>, accesat 03.05.2020.

¹⁹ Decizia CNA este disponibilă la http://www.cna.ro/IMG/pdf/Dec313DIGI24_som_47-3Cod.pdf, accesat 05.05.2020.

- Monitorizare și documentarea suspiciunilor de abuz împotriva comunităților vulnerabile, în special a celor de romi;
- Exercițarea rolului de watchdog și apărător al persoanelor aflate în circumstanțe vulnerabile prin sesizarea autorităților competente în situații de discurs discriminatoriu și incitator la ură și activarea pârghiilor juridice disponibile;
- Acordarea de asistență și reprezentare juridică gratuită persoanelor ale căror drepturi fundamentale au fost încălcate prin intervenții abuzive ale forțelor de ordine, în situații identificate de organizațiile semnatare;
- Aducerea pe agenda publică a situațiilor de abuz și discriminare la adresa romilor și propunerea unor măsuri de prevenție și sancționare a acestora prin documentare și redactarea de scrisori deschise, documente de poziție, articole și propuneri de politici publice.
- Documentarea abuzurilor și înaintarea cazurilor grave la nivel european și internațional, către instituții competente, precum Consiliul Europei, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), Comisarul pentru Drepturile Omului, Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale (FRA) etc.

Este timpul ca statul român să își asume public responsabilitatea pentru actele celor care au mandatul să protejeze cetățenii și să aplice legea în mod obiectiv. Un stat de drept promovează o politică de toleranță zero față de rasism și sancționează folosirea disproporționată a forței. Un stat de drept își protejează toți cetățenii, cu o atenție sporită față de cei marginalizați – cu atât mai expuși discriminării și cu atât mai vulnerabili într-o situație de criză precum cea pe care o traversăm acum, implementând acțiuni concrete pentru siguranța lor, dar și pentru prevenirea abuzului și instigării la ură împotriva acestora. În condițiile în care discriminarea față de minoritatea romă din România este în continuare la cote alarmante, statul român are datoria să își asume o politică activă anti-rasism, iar acest lucru presupune un angajament serios pentru respectarea drepturilor omului.

Semnatare:

Centrul de Resurse Juridice (CRJ)

Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii - Romani CRISS

Centrul de Acțiune pentru Egalitate și Drepturile Omului (ACTEDO)

Asociația MozaiQ LGBT

Uniunea Civică a Tinerilor Romi din România – UCTRR